

Klimatski rečnik

Govorite o klimi tečno

Klimatski rečnik

Govorite o klimi tečno

UNDP Climate Promise je najveća globalna inicijativa za podršku nacionalno utvrđenim doprinosima (NDC), koja pokriva preko 120 zemalja i teritorija, predstavljajući 80% svih zemalja u razvoju na globalnom nivou – uključujući 40 najnerazvijenijih zemalja, 28 malih ostrvskih država u razvoju i 14 velikih emitera – kako bi se poboljšao njihov nacionalno utvrđeni doprinos prema Sporazumu iz Pariza. Zajedno sa širokim spektrom partnera, predstavljamo najveću svetsku inicijativu za podršku za unapređenje klimatskih obećanja. Saznajte više na climatepromise.undp.org i zapratite @UNDPClimate.

UNDP je vodeća organizacija Ujedinjenih nacija koja se bori protiv siromaštva, nejednakosti i klimatskih promena. Radeći sa našom širokom mrežom stručnjaka i partnera u 170 zemalja, pomažemo nacijama da izgrade integrisana, trajna rešenja za ljude i planetu.

Saznajte više na undp.org ili zapratite @UNDP.

Sadržaj prikazan u ovoj publikaciji isključiva je odgovornost autora i ne izražava nužno stavove Ujedinjenih nacija, uključujući i Program Ujedinjenih nacija za razvoj, ili država članica UN.

Autorska prava: ©UNDP 2023. Sva prava su zadržana. One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA.

Ilustracije: Omer Kavuk

CLIMATE
PROMISE

Ministry for Foreign Affairs

Ministry of Infrastructure and Water Management of the Netherlands

+ UNDP's Core Donors

Sadržaj

A

<i>Autohtono znanje</i>	6
-------------------------------	---

C

<i>Cirkularna ekonomija</i>	8
<i>COP</i>	10

D

<i>Dekarbonizacija</i>	12
<i>Dugoročne strategije</i>	14

E

<i>Ekomanipulacija</i>	16
<i>Emisije gasova sa efektom staklene bašte</i>	18

G

<i>Globalno zagrevanje vs. klimatske promene</i>	20
<i>Gubitak i šteta</i>	22

I

<i>IPCC</i>	24
-------------------	----

K

<i>Klimatska bezbednost</i>	26
<i>Klimatska kriza</i>	28
<i>Klimatska pravda</i>	30
<i>Klimatsko finansiranje</i>	32
<i>Klimatsko prekoračenje</i>	34
<i>Kritična tačka</i>	36

N

<i>Nacionalni planovi adaptacije ili NAP</i>	38
<i>Nacionalno utvrđeni doprinosi ili NDC</i>	40
<i>Neto-nula</i>	42

O

<i>Obnova šuma vs. pošumljavanje</i>	44
<i>Obnovljiva energija</i>	46
<i>Otpornost</i>	48

P

<i>Plava ekonomija</i>	50
<i>Ponor ugljenika</i>	52
<i>Povratna sprega</i>	54
<i>Pravedna tranzicija</i>	56
<i>Prilagođavanje</i>	58

R

<i>REDD+</i>	60
<i>Regenerativna poljoprivreda</i>	62
<i>Rešenja zasnovana na prirodi</i>	64
<i>Rivajlding</i>	66

S

<i>Sporazum iz Pariza</i>	68
---------------------------------	----

T

<i>Transparentnost</i>	70
<i>Tržišta ugljenika</i>	72

U

<i>Ublažavanje</i>	74
<i>Ugljenični/karbonski otisak</i>	76
<i>Uklanjanje ugljenika vs. hvatanje ugljenika</i>	78
<i>UNFCCC</i>	80

V

<i>Vreme vs. klima</i>	82
------------------------------	----

Z

<i>Zelena radna mesta</i>	84
---------------------------------	----

Predgovor

Klimatska kriza je ključno pitanje našeg doba. Ona utiče na svaku državu i zajednicu u svetu.

U isto vreme, mnogi termini i koncepti o klimatskim promenama mogu biti komplikovani i nedostupni širokoj publici.

Potreba za tačnim, lako razumljivim informacijama o klimatskim promenama nikada nije bila veća.

U UNDP-u imamo jedan od najvećih klimatskih portfolija na svetu i radili smo sa našim stručnjacima da na jednostavan način definišemo 40 često korišćenih klimatskih termina. Rezultat je pred Vama - Klimatski rečnik.

Nadamo se da ćete ga čitati, deliti i koristiti. Kroz bolje razumevanje klimatske krize, možemo izvršiti snažniji pritisak za globalnu klimatsku akciju.

Cassie Flynn

Globalna direktorka za
klimatske promene, UNDP

“

Autohtono znanje

en. Indigenous knowledge

Način života starosedelaca tradicionalno podrazumeva niske emisije ugljenika, podstičući postizanje ravnoteže između ljudske populacije i prirodnog sveta. Ove tradicije imaju nizak nivo uticaja na životnu sredinu i vrlo su na nju osetljive, i na taj način pogoduju opstanku samoodrživih ekosistema.

Starosedeooci su bili prvi koji su zapazili klimatske promene i njihovo znanje i tradicije doprineli su boljem podnošenju i prilagođavanju tim promenama. Autohtono znanje, koje je međugeneracijsko i zasnovano na životu zajednica, predstavlja izvanredan izvor korisnih rešenja za klimatsku krizu i može da pospeši smanjenje posledica, podižući stepen prilagođavanja i otpornosti na klimatske promene. Ovo znanje takođe može da bude i komplementarno naučnim podacima u vezi sa određenim područjima, i kritično u proceni mogućih ishoda klimatskih promena.

Procenjuje se da starosedeooci štite oko 80% preostalog biodiverziteta na planeti, a da u najvećoj meri nisu uključeni u procese donošenja odluka o klimatskim promenama na globalnom nivou. Njihovo kolektivno znanje, značajni uvidi i pravo na zemlju, teritorije i resurse koji su bili u vlasništvu njihovih predaka, kao i njihov način života, moraju biti prepoznati i uključeni u sve politike i aktivnosti koje se preduzimaju na polju klimatskih promena.

“

Cirkularna ekonomija

en. Circular economy

Cirkularna ekonomija se odnosi na proizvodne modele i načine potrošnje koji količinu otpada i zagađenje svode na minimum, promovišu održivo iskorišćenje prirodnih resursa i pomažu obnavljanje prirode.

Primeri cirkularne ekonomije postoje svugde oko nas. Oni mogu biti primenjeni u većem broju različitih industrijskih sektora – od tekstilne industrije do građevinarstva, kao i u različitim fazama životnog veka jednog proizvoda kao što su njegov dizajn, proizvodnja, distribucija i odlaganje.

Pored toga što pomaže u rešavanju problema izazvanih zagađenjem, cirkularna ekonomija može da odigra ključnu ulogu i u rešavanju drugih kompleksnih izazova kao što su klimatske promene i gubitak biodiverziteta. Takav pristup može da dovede do ubrzanog prelaska na otpornije privredne modele sa nižom stopom emisija ugljenika, a da istovremeno i otvori nova zelena radna mesta.

U ovom trenutku, samo 7,2% iskorišćenih materijala reciklira se i ponovo koristi. Ovo predstavlja značajno opterećenje za životnu sredinu i dovodi do nastanka kriza povezanih sa klimatskim promenama, do zagađenja i smanjenja biodiverziteta. Drugim rečima, naša planeta bi morala da bude 70% veća nego što je sada da bi zadovoljila svetske potrebe za resursima u ovom trenutku.

“

COP

en. Conference of the Parties

Godišnja Konferencija Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama, takođe poznata i kao „Konferencija strana ugovornica“ ili „COP“, organizuje se pod pokroviteljstvom Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (United Nation Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) još od 1995. godine. Na 21. konferenciji COP, tzv. COP21, održanoj 2015. godine, potpisan je Sporazum iz Pariza.

U ovom trenutku Konferencija okuplja sve države potpisnice Sporazuma iz Pariza sa ciljem razmatranja daljih koraka u borbi protiv klimatskih promena i donošenja novih, pravno obavezujućih sporazuma radi pružanja podrške aktivnostima u borbi protiv klimatskih promena.

“

Dekarbonizacija

en. Decarbonisation

Dekarbonizacija predstavlja smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte koje jedno društvo proizvodi, kao i povećanje njihove apsorpcije. Taj proces podrazumeva promene u mnogim, ako ne i u svim aspektima privrede jednog društva, od načina na koji se energija proizvodi, preko načina na koji se robe i usluge proizvode i pružaju, pa sve do načina na koji se zidaju zgrade i kako se upravlja zemljištem.

Kako bi bilo obezbeđeno postizanje ciljeva iz Sporazuma iz Pariza, odnosno postignut cilj od 1,5 °C, vlade i poslovna zajednica moraju da izvrše ubrzanu dekarbonizaciju do 2030. godine. Za postizanje zadovoljavajuće stope dekarbonizacije potrebne su značajne investicije u niskougleničnu infrastrukturu i transport, obnovljive izvore energije, cirkularnu ekonomiju i efikasno korišćenje resursa, kao i u obnavljanje zemljišta i tla. Ovo takođe podrazumeva i analizu aktuelnih privrednih modela zasnovanih na rastu po svaku cenu.

“

Dugoročne strategije

en. Long-Term Strategies (LTS)

Shodno Sporazumu iz Pariza, zemlje se ohrabruju da objave svoje dugoročne strategije (Long-Term Strategies – LTS) za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte koje podrazumevaju transformaciju čitavog društva tokom nekoliko decenija, obično završno sa 2050. godinom.

LTS dokumenti usklađuju dugoročne ciljeve ograničavanja globalnog zagrevanja i postizanje neto nultih vrednosti do 2050. godine. Dugoročne strategije daju dugoročnu viziju koja pruža koherentan okvir i usmerenost kratkoročnih planova na nacionalnom nivou kao što su nacionalno utvrđeni doprinosi (NDC). One daju podstrek državama da podrže razvoj niskougleničnih rešenja i spreče investicije koje podrazumevaju visoku potrošnju fosilnih goriva, i da na taj način ukažu na društvenoekonomsku korist zelene tranzicije. One podstiču inovacije i mogu da pruže podstrek investicijama u niskouglenična rešenja i održivu infrastrukturu. Takođe olakšavaju i promovišu pravednu i ravnomernu tranziciju za najpogođenije slojeve stanovništva, tako što garantuju pravednost i društvenu inkluzivnost rešenja za klimatske probleme.

Kada jedna zemlja UNFCCC zvanično dostavi svoju LTS, ona time dobija status Dugoročne strategije niskoemisionog razvoja (Long-Term Low Emission Development Strategy – LT-LEDS).

“

Ekomanipulacija

en. Greenwashing

Kao rezultat pritiska da se preduzmu određene mere povodom rastuće klimatske krize, privatna preduzeća priključuju se procesu prelaska na globalnu ekonomiju sa niskim procentom ugljenika. Međutim, njihovi napori ponekad se pretvaraju u više marketinški manevar nego u stvarne i delotvorne aktivnosti.

Ekomanipulacija podrazumeva situacije u kojima jedno preduzeće navodi obmanjujuće tvrdnje po pitanju svog pozitivnog uticaja na životnu sredinu, ili održivosti svojih proizvoda i usluga – kako bi ubedilo potrošače da su uključeni u borbu protiv klimatskih promena. U nekim slučajevima, do ekomanipulacije može da dođe i nenamerno, kao rezultat nedostatka znanja na temu zaštite životne sredine. S druge strane, ekomanipulacija može biti sprovedena i smišljeno, kao marketinška manipulacija ili manipulacija u odnosima sa javnošću, iskorišćavanjem podrške javnosti za zaštitu životne sredine za generisanje većeg profita.

Ekomanipulacija može da dovede do smanjenog poverenja javnosti u održivost i do nesmetanog opstanka negativnih uticaja po životnu sredinu.

“

Emisije gasova sa efektom staklene bašte

en. Greenhouse gas emissions

Gasovi sa efektom staklene bašte su oni gasovi koji zadržavaju sunčevu toplotu u Zemljinoj atmosferi i čine je toplijom. Od početka perioda industrijalizacije, ljudske aktivnosti dovele su do ispuštanja opasnih količina gasova sa efektom staklene bašte, što je rezultiralo globalnim zagrevanjem i klimatskim promenama.

Najvažniji gasovi sa efektom staklene bašte koje generiše ljudska aktivnost su ugljen-dioksid, metan, azot-suboksid, kao i fluorovani gasovi koji se upotrebljavaju za hlađenje i klimatizaciju. Ugljen-dioksid je primarni gas sa efektom staklene bašte koji generišu ljudske aktivnosti, pogotovo sagorevanje fosilnih goriva, seča šuma i promena načina upotrebe zemljišta. Tokom poslednjih 200 godina, naše oslanjanje na fosilna goriva dovelo je do povećanja koncentracije ugljen-dioksida u atmosferi od 50%. Metan je još jedan važan gas sa efektom staklene bašte koji je odgovoran za 25% ukupnog globalnog zagrevanja. Do ispuštanja metana dolazi prilikom ekstrakcije i transporta uglja, gasa i nafte, mada ga generišu i poljoprivredne aktivnosti i deponije otpada.

Kako bi bile sprečene katastrofalne posledice klimatskih promena, vlade širom sveta moraju da udruže snage kako bi odmah i u decenijama koje dolaze došlo do značajnog smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i kako bi proces globalnog zagrevanja bio zadržan ispod pretećeg praga od 1,5 °C.

“

Globalno zagrevanje vs. klimatske promene

en. Global warming vs. Climate change

Globalno zagrevanje podrazumeva porast prosečne temperature na površini Zemlje, što je rezultat porasta koncentracije gasova sa efektom staklene bašte u atmosferi. Ovi gasovi apsorbuju veću količinu sunčevog zračenja i zadržavaju veću količinu toplote, čime dovode do porasta temperature na planeti. Sagorevanje fosilnih goriva, seča šuma i stočarstvo su samo neke od ljudskih aktivnosti koje dovode do emisija gasova sa efektom staklene bašte i doprinose globalnom zagrevanju.

Klimatske promene se odnose na dugoročne promene u klimatskim uslovima na Zemlji koje dovode do zagrevanja atmosfere, okeana i kopnenih površina. Klimatske promene utiču na ravnotežu u postojećim ekosistemima koji održavaju život i biodiverzitet, i imaju negativan uticaj na zdravlje. Ove promene takođe dovode i do ekstremnih vremenskih nepogoda kao što su jače i/ili češće pojave tornada, poplava, toplotnih talasa i suša, kao i do porasta nivoa mora i erozije priobalnih područja prouzrokovanih zagrevanjem okeana, topljenjem glečera i gubitkom ledenog pokrivača.

“

Gubitak i šteta

en. Loss and damage

Ne postoji opšteprihvaćena definicija „gubitka i štete“ koja bi bila upotrebljena u međunarodnim pregovorima na temu klimatskih promena. Međutim, ovaj termin može da označava neizbežne uticaje klimatskih promena do kojih će dolaziti uprkos ili usled nedostatka mera ublažavanja i prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove. Ono što je važno jeste da ovaj termin ističe ograničenja procesa prilagođavanja; ako budu pređeni pragovi prelomnih tačaka, uticaji klimatskih promena mogu postati neizbežni.

Gubitak i šteta mogli bi da se odnose kako na ekonomske, tako i na ne-ekonomske gubitke. Ekonomski gubitak i šteta mogli bi da podrazumevaju elemente kao što su troškovi ponovne izgradnje infrastrukture koja je u više navrata oštećena uticajem ciklona i poplava ili gubitkom priobalnih područja (kao i stambenih objekata i preduzeća) usled porasta nivoa mora i obalske erozije.

Ne-ekonomski gubici i štete mogli bi da podrazumevaju uticaje čija monetarna vrednost teško može biti izračunata. Ovo podrazumeva traume nakon doživljenih ekstremnih klimatskih uslova i hazarda, gubitak života, raseljavanje zajednica, gubitak istorijskog i kulturnog nasleđa, kao i gubitak biodiverziteta.

“

IPCC

en. Intergovernmental Panel on Climate Change

Međuvladin panel o klimatskim promenama (Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC) je nezavisno telo ustanovljeno pod okriljem Svetske meteorološke organizacije (World Meteorological Organization – WMO) i Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (United Nations Environment Programme – UNEP).

Glavna uloga IPCC je da analizira naučnu literaturu i rezultate na temu klimatskih promena i da kreatorima politika i široj javnosti pruži neophodne naučne podatke i preporuke zasnovane na dokazima. IPCC je opšteprihvaćen kao najpouzdaniji izvor informacija zasnovanih na naučnim podacima o klimatskim promenama i zbog svojih kompleksnih analiza uticaja, rizika i mogućnosti prilagođavanja i umanjevanja rizika od klimatskih promena.

“

Klimatska bezbednost

en. Climate security

Klimatske promene mogle bi da dovedu do poremećaja u snabdevanju hranom, vodom i drugim životnim potrebama, koji će biti praćeni domino efektom raseljavanja i migracijom stanovništva, kao i pojačanim nadmetanjem za prirodne resurse – što opet može dovesti do povećanja tenzija i nestabilnosti unutar granica jedne zemlje ili celog regiona.

Pritom, uticaj klimatskih promena mogao bi da pogorša ili produži trajanje postojećih konflikata i da oteža sprovođenje aktivnosti u cilju borbe protiv klimatskih promena, kao i postizanje trajnog i održivog mira.

Klimatska bezbednost podrazumeva procenu, upravljanje i smanjenje rizika po mir i stabilnost prouzrokovanih klimatskom krizom. Ovo znači da umanjeje posledica i prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima ne podrazumeva samo nenanošenje štete, već bi trebalo da izvrši i pozitivan uticaj na mir i stabilnost. To takođe podrazumeva i da aktivnosti u cilju sprečavanja konflikata i izgradnje mira moraju da uzmu u obzir i klimatski uticaj. Tehnička rešenja za klimatske promene i prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima mogli bi da budu i mogućnost za izgradnju mira i popravljavanje stanja u samom društvu, pogotovo u zemljama pogođenim konfliktima i nestabilnošću.

Aktivnosti u vezi sa klimatskim promenama mogle bi da umanje podsticaje za nastavak konflikata i održavanje nestabilnosti. Na primer, pristup obnovljivim izvorima energije mogao bi da bude neophodni izvor pijaće vode, osvetljenja, grejanja i održanja života, kao i oslonac za osnovne i hitne službe. Ovo bi takođe moglo da posluži i kao pokretač lokalnog privrednog razvoja i da usmeri zemlje prema održivom razvoju i oporavku.

“

Klimatska kriza

en. Climate crisis

Termin „klimatska kriza“ odnosi se na značajne probleme koji su prouzrokovani ili se očekuje da će do njih doći usled promena u klimatskim uslovima na našoj planeti, kao što su ekstremni vremenski uslovi i klimatski hazardi, povećana kiselost okeana i podizanje nivoa mora, gubitak biodiverziteta, nedovoljne količine hrane i vode, rizici po zdravlje, poremećaji u privredi, raseljavanje, pa čak i nasilni sukobi.

Od 1800. godine do danas, ljudska aktivnost prouzrokovala je prosečan porast temperature na Zemlji od oko 1,2 °C – od čega je do više od dve trećine zagrevanja došlo posle 1975. godine. Sve ovo je već nanelo ozbiljnu štetu ljudskim društvima i prirodnim ekosistemima u mnogim delovima sveta. Više od tri milijarde ljudi živi u područjima osetljivim na klimatsku krizu, među kojima su nesrazmerno pogođene zemlje sa niskim nivoom prihoda.

Naučnici smatraju da će svako povećanje temperature koje premašuje 1,5 °C dovesti do serije prelomnih tačaka posle kojih će nastale promene biti trajne i predstavljati ozbiljnu pretnju za ljudsku civilizaciju. Zato je neophodno da vlade preduzmu drastične mere u cilju smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i usmere svoje aktivnosti na postizanje neto nultih emisija u decenijama koje nam predstoje, da izvrše ulaganja u prilagođavanje neizbežnim posledicama klimatskih promena i da zaštite i obnove ekosisteme i biome od kojih naša planeta zavisi.

“
**Klimatska
pravda**

en. Climate justice

Klimatska pravda podrazumeva postavljanje jednakosti i ljudskih prava u sam centar procesa donošenja odluka i aktivnosti u vezi sa klimatskim promenama.

Jedan od aspekata klimatske pravde odnosi se i na, istorijski gledano, nejednak nivo odgovornosti u odnosu na klimatsku krizu. Sam koncept zasnovan je na ideji da zemlje, privrede i preduzeća koji su se obogatili zahvaljujući aktivnostima koje su generisale najveće emisije gasova sa efektom staklene bašte – sada snose i najveću odgovornost da pomognu u smanjenju uticaja klimatskih promena na one koji su njima pogođeni, pogotovo najranjivije zemlje i zajednice koje su vrlo često najmanje doprinele da do krize uopšte dođe.

Čak i na teritoriji jedne zemlje, a zahvaljujući strukturalnim nejednakostima izazvanim rasom i etničkom pripadnošću, polom i socioekonomskim statusom, odgovornost za preduzimanje aktivnosti u vezi sa klimatskim promenama trebalo bi da bude na sličan način i raspodeljena – pri čemu bi najveća odgovornost bila na onima koji su najviše doprineli i najviše profitirali od aktivnosti koje su dovele do ove krize.

Još jedan važan element klimatske pravde je i njen međugeneracijski aspekt. Deca i mladi današnjeg doba nisu značajnije doprineli klimatskoj krizi, ali će upravo oni biti ti koji će tokom svog života osetiti najsnažnije posledice klimatskih promena. S obzirom na to da su njihova ljudska prava potencijalno ugrožena odlukama koje su donosile prethodne generacije, upravo je ovo razlog što moraju da igraju ključnu ulogu u donošenju odluka i preduzimanju budućih aktivnosti.

“

Klimatsko finansiranje

en. Climate finance

Klimatsko finansiranje podrazumeva finansijske resurse i instrumente koji se koriste za finansiranje aktivnosti za borbu protiv klimatskih promena. Klimatsko finansiranje je ključno u borbi protiv klimatskih promena zbog visokog nivoa investicija neophodnih za prelazak na niskougljeničnu globalnu ekonomiju, kao i za pomoć društvima u cilju razvijanja otpornosti i prilagođavanja izmenjenim klimatskim uslovima.

Izvori klimatskog finansiranja mogu biti raznovrsni – javni ili privatni, nacionalni ili međunarodni, bilateralni ili multilateralni. U tu svrhu mogu biti korišćeni različiti instrumenti kao što su grantovi i donacije, zelene obveznice, razmena duga, garancije i krediti pod povlašćenim uslovima. Klimatsko finansiranje može da bude korišćeno za različite aktivnosti kao što su ublažavanje klimatskih promena, prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima i jačanje otpornosti.

Zeleni klimatski fond (Green Climate Fund – GCF), Globalni fond za životnu sredinu (Global Environment Facility – GEF) i Adaptacioni fond (Adaptation Fund – AF) su primeri multinacionalnih fondova kojima države imaju pristup. Razvijene zemlje koje su vremenom značajno doprinele klimatskim promenama obavezale su se da svake godine obezbede sumu od 100 milijardi USD za finansiranje aktivnosti za borbu protiv klimatskih promena u zemljama u razvoju.

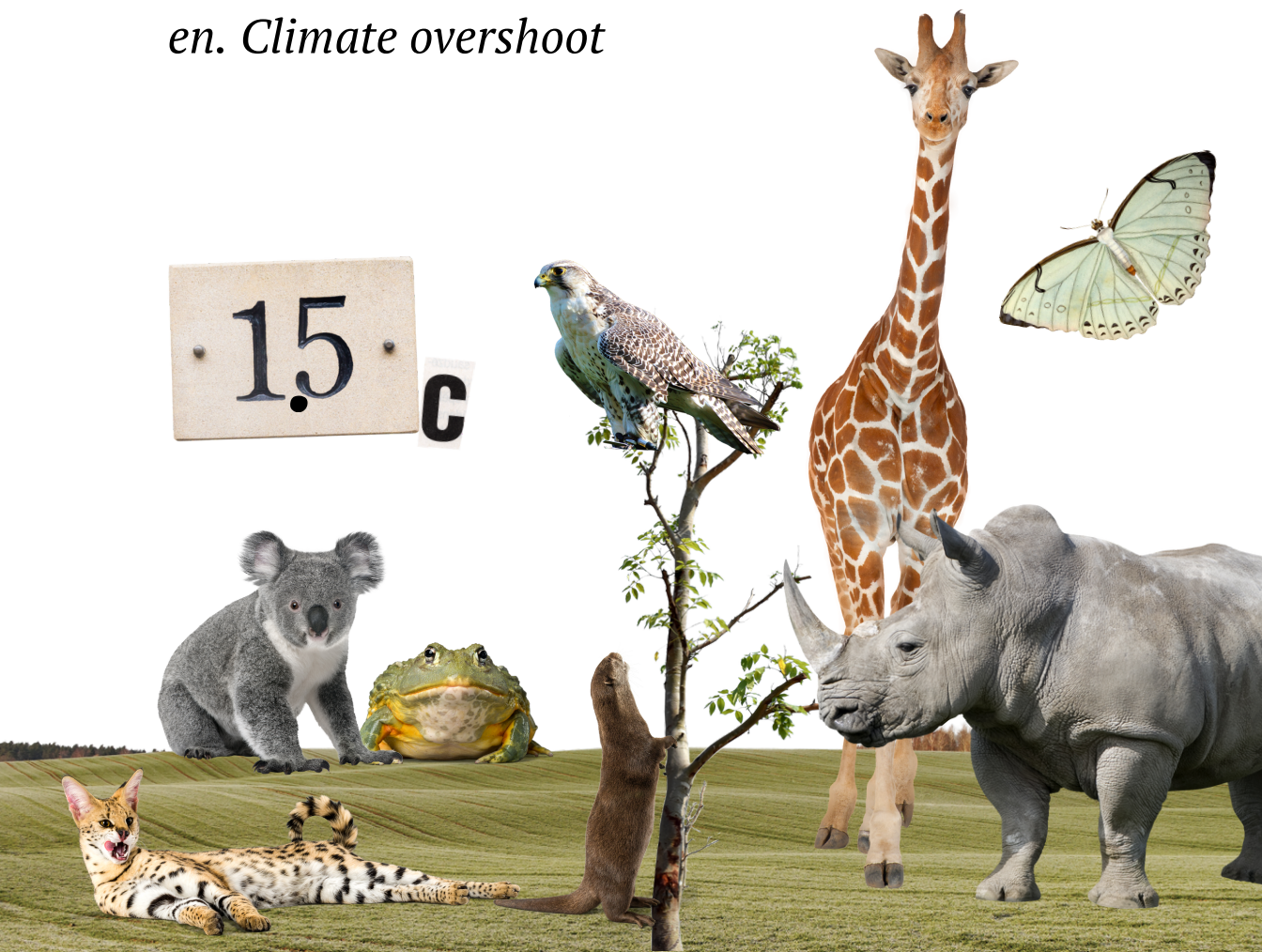
Uprkos tome, ovaj cilj za sada nije postignut i potrebna su dodatna finansijska sredstva, kako za ublažavanje posledica, tako i za intervencije za prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima.

“

Klimatsko prekoračenje

en. Climate overshoot

15.5 C

Shodno Sporazumu iz Pariza, od zemalja se očekuje da preduzmu neophodne mere u cilju izbegavanja opasnih klimatskih promena tako što će ograničiti globalno zagrevanje na daleko ispod 2 °C i uložiti napore da ga ograniče na 1,5 °C. Ali, u ovom trenutku, čak i najoptimističnija predviđanja govore da će ova vrednost biti premašena, čak i ako do toga dođe samo u ograničenom periodu. Klimatsko prekoračenje se odnosi na period tokom kojeg će globalno zagrevanje premašiti vrednost od 1,5 °C, pre nego što se ponovo spusti ispod ove vrednosti. Ovaj period će najverovatnije nastupiti sredinom ovog veka, ali postoje indikacije da se to može dogoditi i ranije.

Svet će se pretvarati u sve opasnije mesto za život, što taj period klimatskog duga bude duže trajao... Produženi period povišenih temperatura će na globalnom nivou imati poguban i nepopravljiv uticaj na prirodne ekosisteme, biodiverzitet i ljudske zajednice, pogotovo u sušnim područjima, priobalnim zonama i drugim osetljivim delovima planete. Preduzimanje mera za značajno smanjenje emisija tokom ove decenije izuzetno je važno za skraćivanje trajanja perioda klimatskog prekoračenja.

“

Kritična tačka

en. Tipping point

Kritična tačka predstavlja prag vrednosti preko kojih određene promene izazvane globalnim zagrevanjem i klimatskim promenama postaju nepovratne, čak i ako se buduće intervencije pokažu kao uspešne u cilju smanjenja prosečnih temperatura na globalnom nivou. Ove promene mogu dovesti do iznenadnih i pogubnih uticaja sa veoma ozbiljnim posledicama po budućnost ljudskog roda na našoj planeti.

Kako klima na planeti postaje sve toplija, pojava nekoliko kritičnih tačaka postaje sve izvesnija. Jedna od njih je smanjenje mase ledenih pokrivača na Grenlandu i Zapadnom Antarktiku, što bi dovelo do znatnog porasta nivoa mora i predstavljalo pretnju priobalnim zajednicama i ekosistemima. Sledeća je otapanje većitog leda u predelima tundre koji će otpustiti veliku količinu zarobljenih gasova sa efektom staklene bašte i time ubrzati globalno zagrevanje i klimatske promene. Masovno izbeljivanje koralnih grebena i uništavanje tropskih kišnih šuma su dve dodatne kritične tačke sa nesagledivim posledicama, kako po biodiverzitet, tako i po ljudske zajednice.

“

Nacionalni planovi adaptacije

en. National Adaptation Plans (NAP)

NAP predstavljaju pomoć državama u primeni aktivnosti sa ciljem smanjenja osetljivosti na uticaje klimatskih promena i u osnaživanju sopstvene otpornosti i sposobnosti prilagođavanja izmenjenim klimatskim uslovima. Nacionalni planovi adaptacije su povezani sa nacionalno utvrđenim doprinosima (NDC) i drugim nacionalnim i sektorskim politikama i programima.

Kako bi nacionalni planovi adaptacije bili uspešno primenjeni, neophodno je da imaju participativnu, inkluzivnu, rodno osetljivu i transparentnu strukturu. Ovo podrazumeva da tokom faze osmišljavanja moraju da budu izvršene procene pojedinačnih potreba i ranjivosti različitih grupa u okviru jedne zemlje, uz obraćanje posebne pažnje na one koje su najizloženije uticajima klimatskih promena, i koje moraju da budu uključene u razvoj i primenu sopstvenih strategija i programa.

“

Naconalno utvrđeni doprinosi

en. Nationally Determined Contributions (NDCs)

Ovi dokumenti su zalog i akcioni planovi u vezi sa klimom koje svaka zemlja mora da sačini u skladu sa Sporazumom iz Pariza, a u cilju ograničenja nivoa globalnog zagrevanja na 1,5 °C. NDC predstavljaju kratkoročne i srednjoročne planove koji se svake godine ažuriraju sa sve većim klimatskim ambicijama.

NDC navode prioritete za ublažavanje i prilagođavanje koje će svaka zemlja nastojati da postigne u cilju smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte, jačanja otpornosti i prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove, kao i strategije finansiranja, praćenja i potvrđivanja uspešnosti odabranih pristupa. Prva u seriji globalnih „analiza stanja“ koja će izvršiti procenu napretka primene NDC i ciljeva Sporazuma iz Pariza biće privedena kraju 2023. godine.

“

Neto-nula

en. Net zero

Kako bi bila postignuta neto-nula, neophodno je da emisije ugljen-dioksida budu dovedene u ravnotežu sa ljudskim naporima za uklanjanje emisija ugljen-dioksida (na primer, stvaranjem ponora ugljenika koji će apsorbovati ugljen-dioksid) i da na taj način bude sprečeno dalje uvećanje koncentracije gasova sa efektom staklene bašte u atmosferi.

Prelazak na neto-nulu zahteva potpunu transformaciju postojećih energetske sistema, transporta, proizvodnje i potrošnje. Ovo je neophodno uraditi kako bi bile izbegnute najgore posledice klimatskih promena.

Kako bi bilo sprečeno da proces globalnog zagrevanja pređe vrednost od 1,5 °C, vlade širom sveta moraju da preduzmu mere putem kojih će emisije gasova sa efektom staklene bašte svoju maksimalnu vrednost dostići 2025. godine, posle čega bi trebalo da usledi proces snižavanja na neto-nulu u drugoj polovini ovog veka. IPCC je izdao preporuku da emisije CO₂ na globalnom nivou budu smanjene za 45% pre 2030. godine (u odnosu na 2010. godinu) i da neto-nula bude postignuta polovinom veka.

“

Obnova šuma vs. pošumljavanje

en. Reforestation vs. Afforestation

Šume predstavljaju izuzetno značajan resurs za uklanjanje ugljen-dioksida i zagađenja iz atmosfere, sprečavaju eroziju tla, pročišćavaju vodu, istovremeno predstavljajući i stanište za polovinu svih kopnenih vrsta životinja, biljaka i insekata. Obnavljanje šuma i pošumljavanje su dva najefikasnija prirodna rešenja u borbi protiv klimatskih promena i u ograničavanju njihovog uticaja.

Obnavljanje šuma (reforestacija) je proces ponovne sadnje drveća u područjima koja su donedavno bila pod šumama, a koje su nestale usled požara, suše, bolesti ili ljudskih aktivnosti kao što je krčenje. Pošumljavanje je proces sadnje drveća u područjima koja u skorije vreme nisu bila pod šumama. Pošumljavanje je korisno za obnovu napuštenih i degradiranih poljoprivrednih površina, i za sprečavanje širenja pustinje s obzirom na to da šume usisavaju ugljenik, a istovremeno predstavljaju i novi ekonomski resurs za lokalne zajednice.

“

Obnovljiva energija

en. Renewable energy

Obnovljiva energija je energija koja se dobija iz prirodnih izvora koji se neprestano obnavljaju, kao što su vetar, sunčeva svetlost, vodni tokovi i geotermalni izvori toplote. Sa druge strane, za razliku od energije dobijene korišćenjem fosilnih goriva kao što su ugalj, nafta i prirodni gas, a koji su zaslužni za 75% štetnih emisija gasova sa efektom staklene bašte koji prouzrokuju klimatske promene, energija iz obnovljivih izvora je jeftina, čista, održiva i doprinosi otvaranju novih radnih mesta.

Prelazak sa fosilnih goriva na obnovljivu energiju u svim sektorima – proizvodnji energije, grejanju i hlađenju, transportu i industriji – ključno je za rešavanje problema u vezi sa klimatskom krizom. Kako bismo se zadržali ispod praga od 1,5 °C zagrevanja na globalnom nivou, hitno je potrebno da se u celom svetu počne sa faznim izbacivanjem upotrebe fosilnih goriva i da se pokrene duboka transformacija energetske sistema kroz ubranu elektrifikaciju i korišćenje energije iz obnovljivih izvora.

Tokom 2022. godine, 29% električne energije na globalnom nivou dobijeno je iz obnovljivih izvora. Putem ciljanih investicija, električna energija iz obnovljivih izvora mogla bi da zadovolji 65% snabdevanja električnom energijom na globalnom nivou do kraja 2030. godine.

“

Otpornost

en. Resilience

Otpornost na klimatske promene predstavlja sposobnost zajednice ili okruženja da predvidi i upravlja uticajima klimatskih promena, da smanji njihov negativni uticaj na najmanju moguću meru i da se oporavi i transformiše shodno potrebama posle inicijalnog šoka.

Kako bi dobrobit zajednice, privredne aktivnosti i životna sredina bili najbolje obezbeđeni, pojedinci, zajednice i vlade moraju biti spremni da se suoče sa neizbežnim uticajima klimatskih promena. Ovo se, između ostalog, može postići i kroz obuku za sticanje novih veština i diversifikaciju izvora prihoda u domaćinstvu, izgradnju snažnijih odgovora i sposobnost oporavka od nepogoda, povećan nivo informacija i sistema ranog upozorenja i rad na dugoročnom planiranju.

Konačno, jedno društvo koje bi bilo istinski otporno na klimatske promene mora biti niskougljenično, jer drastično smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte predstavlja najbolji način ograničenja negativnih uticaja klimatskih promena u budućnosti. Takođe, to bi bilo i društvo zasnovano na jednakosti i klimatskoj pravdi, koje je kao prioritet postavilo podršku pojedincima i zajednicama koji su najizloženiji klimatskim uticajima, a istovremeno i najmanje sposobni da se protiv njih bore.

“

Plava ekonomija

en. Blue Economy

Okeani na našoj planeti – njihova temperatura, hemijski sastav, struje i živi svet – pokretači su globalnih sistema koji Zemlju čine planetom pogodnom za život ljudi. Kišnica, pijaća voda, vremenski uslovi, klima, obalska područja, veći deo hrane, lekova, pa čak i kiseonika koji udišemo, proizvode i regulišu naša mora. Nažalost, klimatske promene ozbiljno su ugrozile zdravlje naših okeana.

Koncept „plave ekonomije“ ima zadatak da promoviše ekonomski razvoj, društvenu inkluziju i očuvanje i poboljšanje našeg načina života, a da istovremeno takođe i obezbedi održivost životne sredine okeana i priobalnih područja.

Plava ekonomija se sastoji od različitih komponenti koje uključuju kako tradicionalne industrije u vezi sa okeanima kao što su ribarenje, turizam i pomorski transport, tako i novonastale aktivnosti kao što su proizvodnja električne energije u priobalnom pojasu, akvakultura, rudarenje morskog dna i morska biotehnologija.

“

Ponor ugljenika

en. Carbon sink

Ovaj pojam podrazumeva svaki proces, aktivnost ili mehanizam koji uklanja više ugljen-dioksida iz atmosfere nego što ga u nju ispušta. Šume, okeani i zemljište su najveći ponori ugljenika na Zemlji.

Okeani apsorbuju ugljen-dioksid iz atmosfere putem morskih ekosistema i biljnog i životinjskog sveta kojima su okeani staništa. Sekvestracija ugljenika u morskim ekosistemima najčešće se opisuje kao plavi ugljenik. Šume i zemljište predstavljaju ostale primarne ponore ugljenika na planeti koji pohranjuju ugljenik u drveću i ostalom rastinju, u močvarnim područjima, tresetištima i biljnim ostacima.

U ovom trenutku, ljudske aktivnosti kao što su sagorevanje fosilnih goriva i krčenje šuma dovode do ispuštanja veće količine ugljenika u atmosferu nego što to prirodni ponori ugljenika na planeti mogu da apsorbuju, što dovodi do globalnog zagrevanja i klimatskih promena. Ljudska aktivnost i klimatske promene takođe dovode i do propadanja ovih prirodnih ponora ugljenika što, samo po sebi, može dovesti do ispuštanja pohranjenog ugljenika natrag u atmosferu. Zbog toga, zaštita i uvećanje kapaciteta ponora ugljenika za apsorpciju i dugoročno pohranjivanje ugljenika jedna je od ključnih strategija u borbi protiv klimatskih promena i za stabilizaciju klimatskih uslova na planeti.

“

Povratna sprega

en. Feedback loop

Do efekata povratne sprege u pogledu klime dolazi kada jedna promena klime pokrene lančanu reakciju promena koje vremenom nastavljaju da rastu. U suštini, povratne sprege mogle bi da postanu okidači za prekretnice kada promene u klimatskom sistemu postanu veoma izražene i nepopravljive.

Naučnici su u ovom trenutku svesni određenog broja povratnih sprege koje doprinose globalnom zagrevanju. Na primer, usled otapanja leda na Arktiku tamna okeanska voda apsorbuje veću količinu toplote, što opet dovodi do ubrzanog procesa zagrevanja i do još intenzivnijeg otapanja ledenog pokrivača. Slično tome, požari koji uništavaju šume proizvode gasove sa efektom staklene bašte što, samo po sebi, dovodi do daljeg zagrevanja i većeg broja požara. Ostale povratne sprege uključuju i otapanje večitog leda, odumiranje šuma i najezde insekata.

“

Pravedna tranzicija

en. Just transition

U kontekstu klimatskih promena, prelazak na niskougljeničnu neto nultu privredu zahteva sveobuhvatnu transformaciju naših ekonomskih sistema. Takva transformacija nosi sa sobom rizik od produbljivanja nejednakosti u društvu, od povećanja isključenosti iz društva, građanskih nemira, kao i manje konkurentnog poslovanja i tržišta.

U periodu u kojem države rade na postizanju klimatskih ciljeva, izuzetno je važno da obezbede da čitavo društvo – sve zajednice, svi radnici, sve društvene grupe – postane deo strukturalnih promena do kojih dolazi, i da bude uključeno u njih.

Obezbeđenje pravedne tranzicije podrazumeva opredeljenje država da ozelene svoju privredu uz uključenje u proces tranzicije i time osnaženje jednakosti i društvene inkluzije. Ovo znači da je potrebno posmatrati uticaj tranzicije na različite grupe zaposlenih u svim privrednim granama i stvoriti prilike za obuku i prekvalifikaciju za nova radna mesta, kako niko ne bi bio ostavljen po strani.

“

Prilagodavanje

en. Adaptation

Prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove podrazumeva aktivnosti u cilju smanjenja osetljivosti na trenutne ili očekivane uticaje klimatskih promena kao što su ekstremne vremenske prilike i klimatski hazardi, podizanje nivoa mora, gubitak biodiverziteta ili nesigurnost u snabdevanju hranom i vodom.

Mnoge mere u cilju prilagođavanja moraju da budu sprovedene na lokalnom nivou, što znači da će ruralne zajednice i gradovi igrati važnu ulogu u ovom procesu. Neke od tih mera uključuju i sadnju vrsta useva otpornijih na sušu, kao i primenu praksi regenerativne poljoprivrede, poboljšanje skladištenja i korišćenja vode, upravljanje zemljištem u cilju smanjenja rizika od požara, kao i izgradnju boljih sistema rane najave i upozorenja o pojavi vremenskih, klimatskih i hidroloških ekstremnih pojava, nepogoda i katastrofa kao što su poplave i toplotni talasi.

Ipak, proces prilagođavanja mora da se odvija kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. Pored osmišljavanja politika koje će upravljati procesom prilagođavanja, vlade moraju da primene i mere velikog obuhvata kao što su osnaživanje i premeštanje infrastrukture iz priobalnih područja pogođenih podizanjem nivoa mora, kao i kroz izgradnju infrastrukture koja bi bila otpornija na ekstremne vremenske uslove, poboljšanje sistema ranog upozoravanja i pristup podacima o nepogodama, razvoj sistema rane najave i upozorenja o pojavi vremenskih, klimatskih i hidroloških ekstremnih pojava, nepogoda i katastrofa i ustanovljavanje novih metoda zaštite divljih životinja i prirodnih ekosistema.

“

REDD+

en. Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation

Očuvanje i obnavljanje šuma može da dovede do smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte za više od četvrtine, koje je neophodno kako bi bile izbegnute najgore posledice klimatskih promena. REDD+ predstavlja okvir prihvaćen od strane zemalja koje učestvuju u međunarodnim pregovorima na temu smanjenja seče i degradacije šuma i održivog upravljanja i očuvanja površina pod šumama u zemljama u razvoju.

REDD je skraćenica za Smanjenje emisija prouzrokovanih degradacijom ili smanjenjem površina pod šumama (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation). Oznaka „+“ predstavlja ulogu koju igraju očuvanje, održivo upravljanje šumama i povećanje zaliha ugljenika u šumama.

“

Regenerativna poljoprivreda

en. Regenerative agriculture

Regenerativna poljoprivreda je pristup poljoprivrednoj proizvodnji koja hrani i obnavlja zdravlje zemljišta i na taj način smanjuje upotrebu vode, sprečava degradaciju tla i promovira biodiverzitet. Kroz smanjeno preoravanje zemljišta, primenu rotacije useva i korišćenje komposta i đubriva životinjskog porekla, regenerativna poljoprivreda obezbeđuje zadržavanje većeg procenta ugljenika u zemljištu, višu stopu vlage i zdravlje samog tla, zahvaljujući očuvanim gljivičnim zajednicama.

Intenzivna poljoprivredna proizvodnja zaslužna je za trećinu emisija gasova sa efektom staklene bašte na globalnom nivou, na nju odlazi 70% potrošnje slatke vode i dovodi do degradacije zemljišta kroz upotrebu teške mehanizacije, hemijskih đubriva i pesticida. Ona je istovremeno i najznačajniji uzrok smanjenja biodiverziteta. S druge strane, regenerativna poljoprivreda pomaže u smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte, u očuvanju vodenih resursa i obnavljanju zemljišta. Pritom, sa zdravog zemljišta dobija se veća količina hrane i kvalitetnija hrana, uz druge pozitivne uticaje na ekosisteme i biodiverzitet.

“

Rešenja zasnovana na prirodi

en. Nature-based solutions

Ovo su aktivnosti koje se preduzimaju u cilju zaštite, očuvanja, obnove i održivog korišćenja i upravljanja ekosistemima u nameri da se pruži podrška prilagođavanju na izmenjene klimatske uslove i naporima za ublažavanje posledica tih promena, očuvanju biodiverziteta i omogućavanju održivih uslova života. To su aktivnosti čiji je prioritet opstanak ekosistema i biodiverziteta, koje su osmišljene i sprovode se uz punu uključenost i privrženost lokalnih zajednica i autohtonog stanovništva koje poseduje višegeneracijsko znanje o zaštiti prirode.

Rešenja zasnovana na prirodi koriste se na različite načine u dodiru sa kopnenim, slatkovodnim, priobalnim i morskim ekosistemima. Obnavljanje vlažnih staništa štiti zajednice od poplava, dok očuvanje šuma mangrova obezbeđuje izvore hrane i smanjuje posledice oluja. Šume apsorbuju ugljen-dioksid, čuvaju biodiverzitet, jačaju dostupnost vode i sprečavaju odrone, dok parkovi i vrtovi u urbanim sredinama pomažu u rashlađivanju gradova i ograničavaju uticaj toplotnih talasa. Regenerativne prakse u poljoprivredi povećavaju količinu ugljenika zarobljenog u zemljištu i poboljšavaju njegovo zdravlje i produktivnost.

Rešenja zasnovana na prirodi istovremeno su korisna kako za ljude, tako i za prirodu, i predstavljaju jedinstvena rešenja za nekoliko problema. Ona pomažu u otvaranju novih radnih mesta, obezbeđuju nova i otpornija sredstva za život, povećavaju prihode, dok istovremeno služe i da zaštite planetu i pruže otpor klimatskim promenama.

“

Rivajlding

en. Rewilding

Rivajlding ili „podivljavanje“ podrazumeva masovno obnavljanje ekosistema koji su pretrpeli štetu usled ljudskih aktivnosti. Za razliku od konzervacije koja se bavi zaštitom određenih vrsta kroz namensku ljudsku intervenciju, rivajlding podrazumeva izdvajanje većih područja u kojima bi prirodnom svetu bilo prepušteno da se sam od sebe regeneriše. Ovo ponekad podrazumeva ponovno uvođenje ključnih vrsta koje su izumrle u određenom području kao što su dabrovi, vukovi ili veliki biljojedi, koji doprinose oblikovanju ukupnog ekosistema.

Rivajlding može dati svoj doprinos borbi protiv klimatskih promena kroz uklanjanje veće količine ugljen-dioksida iz atmosfere putem zdravih prirodnih procesa kao što je prirodna regeneracija područja pod šumama. Takođe pomaže i u sprečavanju izumiranja određenih vrsta kroz stvaranje prirodno bogatih staništa koja pomažu divljim vrstama da se prilagode klimatskim promenama i da krenu u migracije kako se zagrevanje bude nastavljalo.

“

Sporazum iz Pariza

en. Paris Agreement

Ovo je pravno obavezujući međunarodni ugovor čiji je cilj ograničenje globalnog zagrevanja na znatno niže od 2 °C, a po mogućnosti na 1,5 °C, u poređenju sa merenjima iz predindustrijskog perioda. Sporazum je 2015. potpisalo 196 država na COP21 u Parizu i stupio je na snagu 2016. godine.

Sporazum iz Pariza je značajno dostignuće u međunarodnoj saradnji u oblasti klimatskih promena, jer predstavlja obavezujući sporazum za sve strane potpisnice da povećaju napore u borbi protiv klimatskih promena i prilagode se njihovim posledicama. On takođe predstavlja i instrument kojim razvijene zemlje pružaju pomoć zemljama u razvoju u njihovim naporima da ublaže posledice i ulože napore u prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove, istovremeno uspostavljajući i okvir za transparentno praćenje i izveštavanje o postignutim rezultatima.

“

Transparenz

en. Transparency

Shodno Sporazumu iz Pariza, zemlje su u obavezi da redovno dostavljaju izveštaje o primeni nacionalno utvrđenih doprinosa (Nationally Determined Contribution – NDC). Neophodno je da ovo izveštavanje bude dovoljno transparentno kako bi globalna zajednica mogla da izvrši preciznu procenu kolektivnog napretka i izgradi poverenje u sve strane da će u punoj meri izvršavati svoje obaveze.

Transparentno izveštavanje obezbeđuje vladama i međunarodnim telima pristup pouzdanim podacima u procesu donošenja odluka zasnovanih na dokazima. Ono takođe unapređuje i naše razumevanje klimatskih promena sa naučnog stanovišta, kao i aktivnosti i politike neophodne za smanjenje posledica i prilagođavanje njihovom uticaju. Na kraju, transparentnost predstavlja ključ za ostvarenje punog potencijala Sporazuma iz Pariza kroz promociju poverenja, saradnje i prenosa znanja, i podstiče dalje ambicije za postizanje klimatskih ciljeva.

“

Tržišta ugljenika

en. Carbon markets

Ova tržišta predstavljaju načine trgovanja kojima se generišu finansijski podsticaji za aktivnosti koje rezultiraju smanjenjem ili uklanjanjem emisija gasova sa efektom staklene bašte. Na ovaj način emisije se konvertuju u karbonske kredite kojima se može trgovati. Jedan karbonski kredit kojim se trguje znači umanjene ili izbegavanje proizvodnje jedne tone ugljen-dioksida ili iste količine nekog drugog gasa sa efektom staklene bašte.

Karbonske kredite mogu da otkupljuju države kao deo svoje strategije nacionalno utvrđenih doprinosa (Nationally Determined Contributions – NDC), korporacije sa utvrđenim ciljevima u oblasti održivosti, kao i pojedinci koji žele da nadoknade štetu koju su naneli svojim ugljeničnim otiskom.

Karbonske kredite generišu privatni entiteti ili vlade koje razvijaju programe za smanjenje ili uklanjanje emisija štetnih gasova. Potrebno je da ovi programi poseduju sertifikat koji je izdala treća strana i da budu registrovani u skladu sa standardima tržišta ugljenika.

Kako bi tržište ugljenika uspešno funkcionisalo, potrebno je da zemlje međusobno sarađuju u cilju uspostavljanja čvrstog sistema obračuna ugljenika, da obezbede transparentnost transakcija na tržištu ugljenika, omogućće zaštitu ljudskih prava i otpornost na sve druge neželjene društvene uticaje, i da spreče ekomanipulaciju i plasiranje lažnih ugljenično neutralnih proizvoda i usluga.

“

Ublažavanje

en. Mitigation

Pod ublažavanjem posledica klimatskih promena podrazumevaju se sve aktivnosti preduzete od strane vlada, preduzeća ili pojedinaca u cilju smanjenja ili sprečavanja emisija gasova sa efektom staklene bašte, ili poboljšanja stanja ponora ugljenika koji uklanjaju ove gasove iz atmosfere.

Smanjenje ili sprečavanje emisija gasova sa efektom staklene bašte mogu da budu postignuti prelaskom na obnovljive izvore energije kao što su vetar ili solarna energija, efikasnijim iskorišćavanjem energije, usvajanjem niskougljeničnih ili bezugljeničnih prevoznih sredstava, promocijom održive poljoprivrede i održivog korišćenja zemljišta i promenom načina proizvodnje i potrošnje, kao i načina ishrane. Poboljšanje stanja ponora ugljenika može biti postignuto obnavljanjem šuma, močvarnih područja i vlažnih staništa, očuvanjem zdravog zemljišta i zaštitom kopnenih i vodenih ekosistema.

Kako bi mere umanjenja štete postigle uspeh, neophodno je da države usvoje zakonodavstvo, politike i investicije kojima će te mere biti podržane. U cilju ograničavanja globalnog zagrevanja na 1,5 °C, što predstavlja centralni cilj Sporazuma iz Pariza, potrebno je da u celom svetu budu sprovedene mere i aktivnosti za umanjenje posledica klimatskih promena kroz smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte za 45% pre 2030. godine u odnosu na 2010. i da do sredine veka budu dosegnute neto nulte emisije gasova sa efektom staklene bašte.

“
**Ugljenični/
karbonski
otisak**

en. Carbon footprint

Ugljenični otisak predstavlja merilo emisija gasova sa efektom staklene bašte koje generišu jedna osoba ili jedna organizacija, proizvod ili aktivnost. Veći ugljenični/karbonski otisak podrazumeva veću emisiju ugljen-dioksida i metana i, samim tim, i dalji doprinos krizi izazvanoj klimatskim promenama.

Merenje ugljeničnog/karbonskog otiska jedne osobe ili jedne organizacije podrazumeva kako direktne emisije proistekle iz sagorevanja fosilnih goriva za proizvodnju energije, grejanje, drumski i avio-prevoz, tako i indirektne emisije proistekle iz proizvodnje i uklanjanja svih prehrambenih proizvoda, proizvedene robe i usluga koje oni koriste.

Ugljenični/karbonski otisak je moguće umanjiti prelaskom na izvore energije sa niskim procentom ugljenika kao što su solarna energija ili energija vetra, poboljšanom energetsom efikasnošću, osnaživanjem politika i regulative u oblasti industrije, promenom navika po pitanju kupovine i putovanja, kao i smanjenjem potrošnje mesa i redukcijom bacanja hrane.

“Uklanjanje ugljenika vs. hvatanje ugljenika

en. Carbon removal vs. Carbon capture

Uklanjanje ugljenika je proces uklanjanja emisije gasova sa efektom staklene bašte iz atmosfere koristeći prirodna rešenja kao što su pošumljavanje, upravljanje zemljištem, ili pak tehnološka rešenja kao što su direktno hvatanje vazduha i ubrzana mineralizacija. Uklanjanje ugljenika nije zamena za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, ali može da uspori klimatske promene i neophodno je u cilju skraćivanja perioda privremenog prekoračenja u postizanju utvrđenih klimatskih ciljeva.

Hvatanje i skladištenje ugljenika je proces zarobljavanja emisija ugljenika koje proizvode elektrane na fosilna goriva ili drugi industrijski procesi pre nego što on dospe u atmosferu, i njegovo skladištenje duboko pod zemljom. Hvatanje i skladištenje ugljenika ne bi trebalo posmatrati kao alternative za prelazak na korišćenje zelene energije, ali su predloženi kao načini rešavanja problema emisija iz privrednih sektora tamo gde je proces dekarbonizacije otežan, kao što su teške industrije poput hemijske i industrije cementa i čelika.

Ipak, trebalo bi imati na umu da je razvoj ovakvih tehnologija još u početnoj fazi i da će zahtevati pažljivo osmišljene politike. Potrebno je, dakle, očuvati drastično smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte kao glavni prioritet u borbi protiv klimatskih promena.

“

UNFCCC

*en. United Nation Framework Convention
on Climate Change*

Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o promeni klime (United Nation Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) je međunarodni sporazum na temu životne sredine usvojen 1992. godine u cilju prevencije negativnih antropogenih uticaja na klimatski sistem. Stupila je na snagu 1994. i potpisale su je skoro sve zemlje sveta, tačnije njih 198. Ova konvencija je kasnije rezultirala kako Sporazumom iz Pariza, tako i Kjoto protokolom.

Sekretarijat UNFCCC je entitet Ujedinjenih nacija zadužen za pružanje podrške globalnom odgovoru na pretnje prouzrokovane klimatskim promenama. Sekretarijat omogućava međuvladine pregovore na temu klimatskih promena kroz organizaciju dve do četiri pregovaračke sednice svake godine, od kojih je najveća i najvažnija Konferencija strana potpisnica Konvencije (Conference of the Parties – COP). Sekretarijat takođe pruža i tehničko-stručnu podršku i pomaže u analizi i pregledu informacija u vezi sa klimatskim promenama i vodi registar nacionalno utvrđenih doprinosa (NDC).

“

Vreme vs. klima

en. Weather vs. Climate

„Vreme“ se odnosi na atmosferske uslove u određenom trenutku na određenoj lokaciji i podrazumeva temperaturu, nivo vlažnosti, padavine, oblačnost, vetar i vidljivost. Vremenski uslovi ne nastaju u izolaciji i imaju „domino efekat“. Vremenski uslovi u jednom regionu će, posle određenog perioda, početi da utiču na vremenske uslove i u predelima udaljenim hiljadama kilometara.

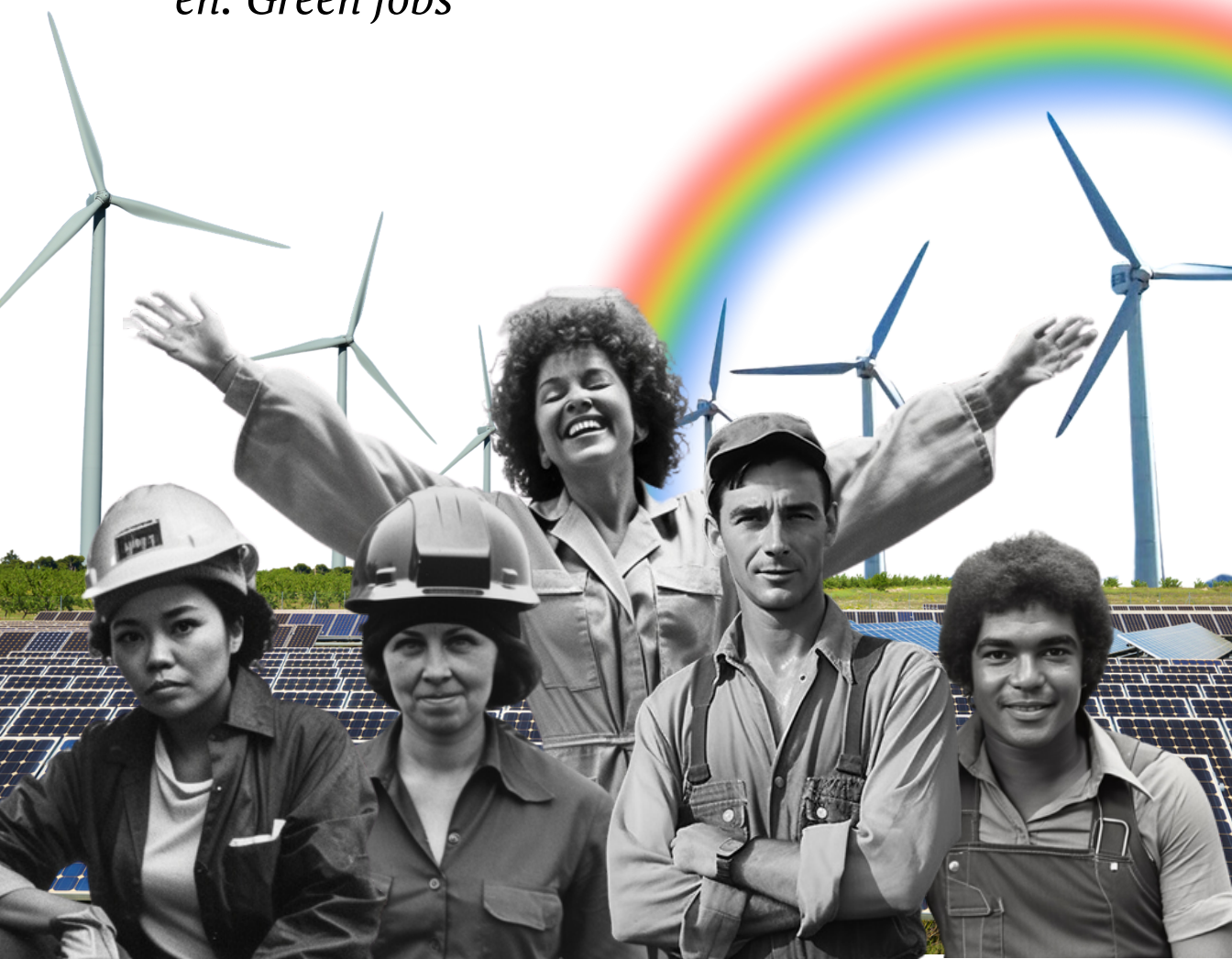
„Klima“ predstavlja prosečne vremenske uslove u određenom području tokom dužeg vremenskog perioda, obično 30 godina ili duže, i predstavlja ukupno stanje klimatskog sistema.

Ljudska aktivnost tokom industrijskog perioda, a posebno tokom poslednjih sto godina, dovela je do značajnih promena globalnih klimatskih uslova kao posledica ispuštanja u atmosferu štetnih gasova sa efektom staklene bašte.

“

Zelena radna mesta

en. Green jobs

Zelena radna mesta su poslovi koji doprinose zaštiti i obnavljanju životne sredine i bave se pitanjima klimatskih promena. Zelena radna mesta postoje kako u proizvodnji zelenih proizvoda i usluga kao što je obnovljiva energija, tako i u procesima koji pogoduju životnoj sredini kao što je reciklaža. Zelena radna mesta doprinose poboljšanju u oblasti korišćenja energije i materijala, ograničavaju emisije gasova sa efektom staklene bašte, smanjuju zagađenje i količinu otpada, štite i obnavljaju ekosisteme i podržavaju prilagođavanje posledicama klimatskih promena.

Kako tržište zelenih radnih mesta raste, države moraju da obezbede radnu snagu koja poseduje neophodne veštine i obrazovanje za rad na takvim poslovima. Ovo se može postići kroz investicije u obučavanje mladih ljudi koji će raditi na zelenim radnim mestima, kao i kroz prekvalifikaciju zaposlenih u ugljenično intenzivnim sektorima. Ovo drugo je neophodni element u cilju obezbeđenja pravedne tranzicije u svim zemljama, pri čemu niko neće biti ostavljen po strani.

Pomozite nam u ozelenjavanju
vokabulara! Pročitajte i podelite onlajn
verziju Klimatskog rečnika.

United Nations Development Programme
1 United Nations Plaza, New York, NY 10017

www.undp.org
@UNDP

climatepromise.undp.org
@UNDPClimate